

به نام صانع

جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی به صنعت
در شرایط پسا تحریم

محمد رضا رضوی
شهریور ۹۴

طرح ساماندهی سرمایه گذاری خارجی

شرایط
جهانی
و
روندهای
FDI

اقتصاد
کلان و
آمادگی
کشور
برای
جذب
FDI

مطالعات
تطبیقی در
۷ کشور:
مشوق ها و
ساختار
آژانس
های IPA

پرسشنامه
از ۱۰۰
شرکت:
انگیزه ها
و عملکرد
FDI

کارگاهها:
۱۰ کارگاه
بخشی /
منطقه ای:
شناسایی
محدودیت
و فرصتها

مطالعات
موردی
روی
۱۰ شرکت:
جزئیات
عملکرد و
آثار
اقتصادی

طراحی مشوق ها

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

واژگان کلیدی

- **Foreign Direct Investment** یا **FDI** بطور مرسوم در دنیا به سرمایه گذاری اطلاق می شود که توسط شرکتی از یک کشور در حداقل ۱۰ درصد از سهام شرکتی در کشور دیگر صورت گیرد. با سرمایه گذاری در بورس فرق دارد که آنرا بنام **FPI** یا سرمایه گذاری خارجی در پورتفولیو می شناسیم.
- **قوانین مربوطه: قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی ۱۳۳۴ (LAPFI - بعد از کودتای ۳۲)**
- **قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی ۱۳۸۱ (FIPPA): مصوب مجمع تشخیص مصلحت**

♠ ... ادامه واژگان کلیدی

• تعریف سرمایه خارجی بر اساس قانون فیپا

• انواع سرمایه اعم از نقدی و غیرنقدی که توسط سرمایه گذار خارجی (فرد یا بنگاه غیرایرانی یا ایرانی با استفاده از سرمایه با منشا خارجی)، به کشور وارد شود، شامل:

الف. وجوه نقدی ارزی از طریق بانک مرکزی یا سایر کانال های مورد تایید

ب. ماشین آلات و تجهیزات

ج. ابزار و قطعات یدکی، قطعات منفصله و مواد اولیه و افزودنی

د. حق اختراع، دانش فنی، اسامی و علائم تجاری و خدمات تخصصی

هـ. سود سهام قابل انتقال سرمایه گذار خارجی

♣ ... ادامه واژگان کلیدی

- روش های مورد تایید سرمایه گذاری خارجی در فیپا:
  - سرمایه گذاری مستقیم خارجی
  - مشارکت مدنی
  - بیع متقابل
- انواع مشارکت بخش عمومی-خصوصی PPP مانند:
  - ساخت-بهره برداری-واگذاری BOT
  - ساخت-بهره برداری-مالکیت BOO و
  - سایر .....

♠ ... ادامه واژگان کلیدی

- سرمایه گذاری وارده پوششی و غیرپوششی

- طبق توافق با آنکتاد در اوایل دهه ۱۳۸۰ کلیه سرمایه

گذاری ها در انرژی یا دیگر بخش ها که بر اساس

قراردادهای بیع متقابل یا خرید خدمت میان شرکت

خارجی و وزارت نفت (و دیگران) انجام می شود و

نیازی به پوشش فیفا ندارد، به عنوان **سرمایه گذاری**

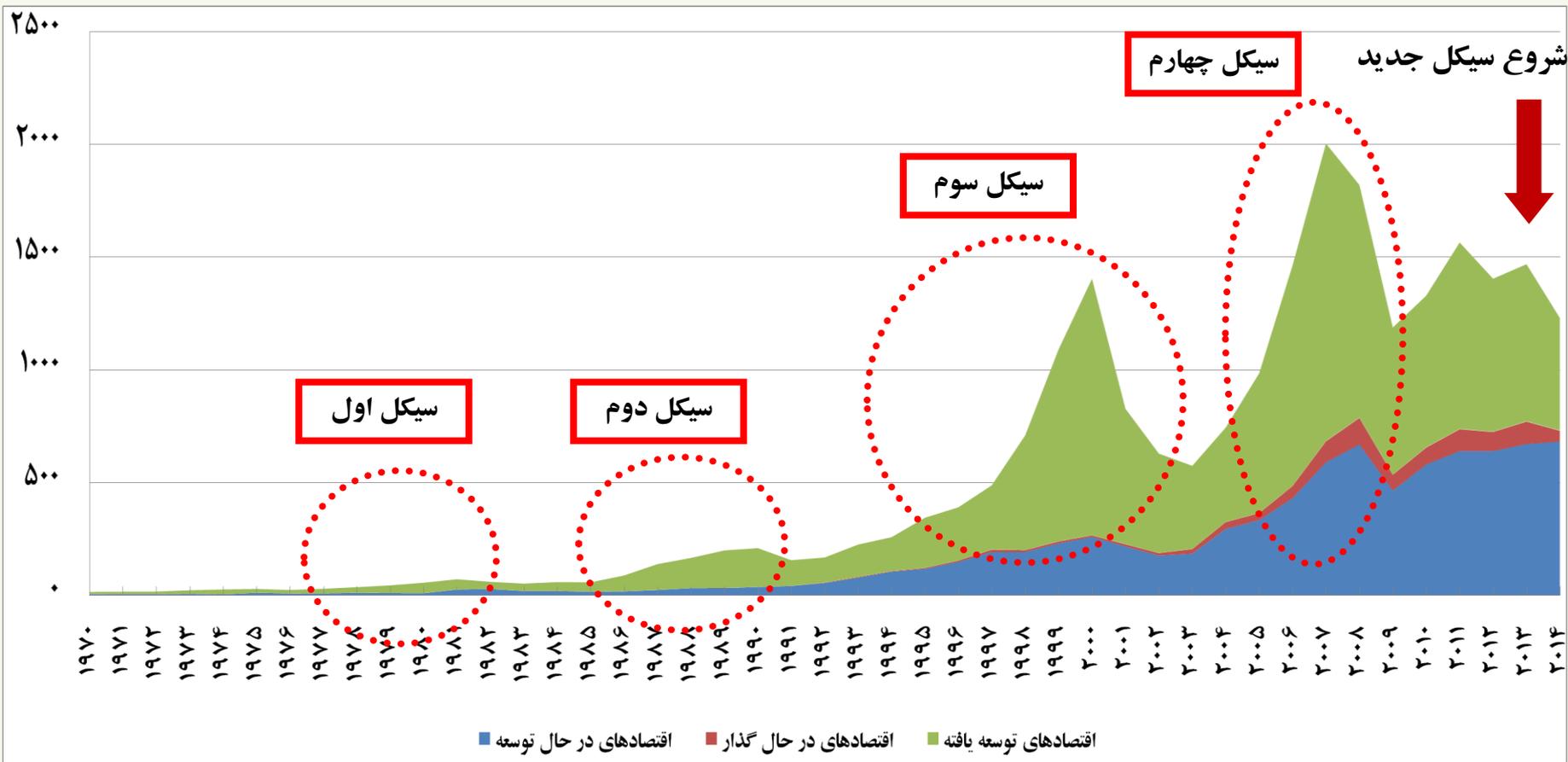
خارجی وارده غیرپوششی گزارش می شود. این موضوع

عموما در گزارش ها عیان نیست. سایر سرمایه گذاری ها

جهت بهره مند شدن از پوشش فیفا، مجوز می گیرند، لذا

نامگذاری به عنوان پوششی.

سیکل های جذب FDI در جهان ۱۹۷۰-۲۰۱۴ (میلیارد دلار)

نکات برجسته در روندهای جهانی

شمایی از جهانی شدن، امکان ناپذیری خودمحصولی و عدم تعامل: مباحث وابستگی در دهه ۱۹۷۰ که حداکثر FDI حدود ۵۰ میلیارد دلار، و امروزه انجام این مبلغ در تک کشورهای در حال توسعه.

افزایش تدریجی سهم کشورهای در حال توسعه و در حال گذار از ۳۰٪ به ۵۵٪ کل سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ۴۰ سال اخیر

توزیع بخشی: افزایش سهم FDI در خدمات در مقایسه با صنعت (در جهان و در حال توسعه ها) طی دو دهه اخیر

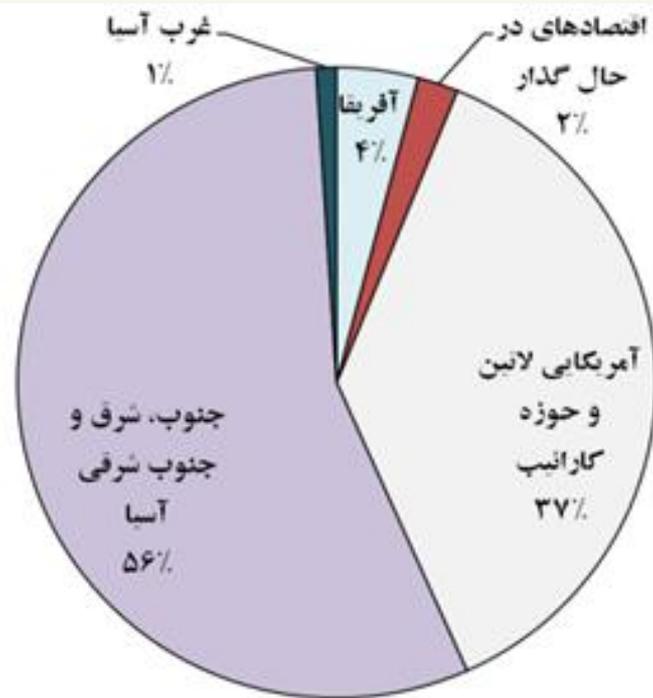
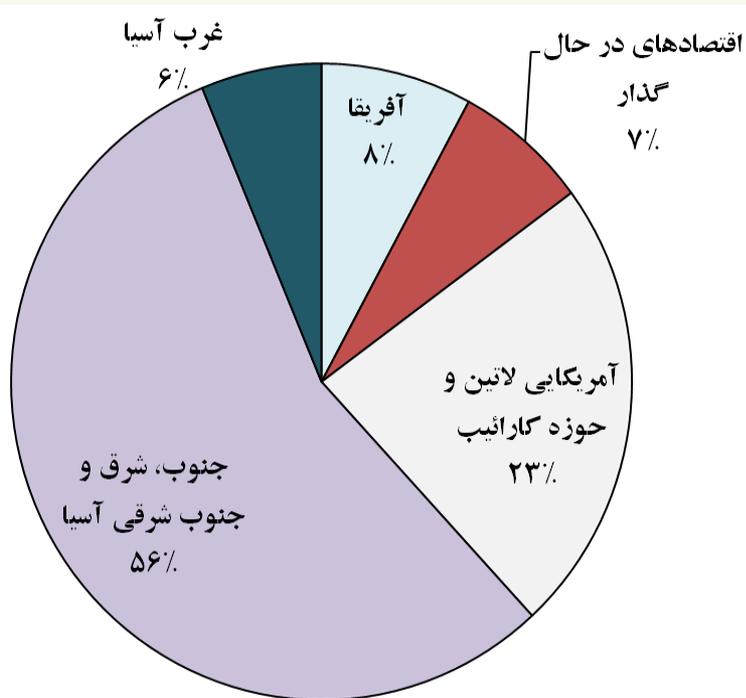
از تبعات مهم غلبه خدمات، دامنه بسیار بالای فراز و نشیب های FDI در کشورهای صنعتی

در آستانه یک چرخه جدید و فرصت تاریخی: آیا بهره می بریم؟

مقایسه سهم جذب منطقه ای جریان FDI به کشورهای در حال توسعه (درصد)

سال ۲۰۱۴

سال ۲۰۰۰

رشد ۵ برابری جذب در غرب آسیا، بیش از سایر مناطق

نظریه های کلی‌دی در مورد FDI و تأثیر بر توسعه

نظریات موافق: منبعی برای تامین مالی و تکنولوژی، رشد بالاتر، وجود سرریزهای اقتصادی به ویژه در زمینه ارتقاء بهره وری، صادرات، و ایجاد منابع ارزی ...

نظریات مخالف: محدود شدن و خروج بنگاه های داخلی یا crowd out؛ قیمتگذاری انتقالی یا transfer pricing و لذا مالیات کم؛ واردات گسترده کالاهای واسطه ای، دریافت انواع حق امتیاز و Royalties، خروج سرمایه ها در شرایط تنگ اقتصادی، ...

نتیجه: سرمایه خارجی یک وسیله است که بسته به ویژگی های انواع آن، استراتژی بنگاه های سرمایه گذار، شرایط ورود سرمایه و قوانین / مقررات کشورها، و اینکه به کدام بخش و رشته جذب

🔥 نظریه ارتباط FDI با مراحل توسعه: مدل توسعه- سرمایه گذاری

مرحله توسعه	مرحله اول	مرحله دوم	مرحله سوم	مرحله چهارم	مرحله پنجم
ویژگی سرمایه گذاری مستقیم خارجی	<ul style="list-style-type: none"> • FDI محدود، به دنبال منابع طبیعی 	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد مزیت های مکانی، افزایش FDI • رشد صنایع مرتبط با FDI • در پی منابع و بعضا بازار 	<ul style="list-style-type: none"> • افزایش FDI • توسعه بازار • ارتقای توانایی صنایع داخلی. • در پی بازار و بعضا کارایی 	<ul style="list-style-type: none"> • افزایش دارایی های مکانی FDI • رشد FDI در خارج • ارتقاء توانایی مالکیتی داخلی • کارایی/ادارایی استراتژیک 	<ul style="list-style-type: none"> • توازن در FDI ورودی/خروجی • فقدان نوسانات خاص در FDI. • در پی کسب دارایی های استراتژیک

مزیت های نسبی

انتقال تکنولوژی صنایع سنگین و واسطه ای

انتقال تکنولوژی صنایع Hi-tech

مزیت رقابتی بر پایه نوآوری

تحولات صنعتی

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

نتایج کلیدی از بررسی های تطبیقی

برزیل

- رویکرد بازتر به سرمایه خارجی نسبت به چین
- پیش از یک قرن سابقه حضور سرمایه خارجی در جستجوی منابع طبیعی و بازار

- اتخاذ رویکرد توسعه صادرات، تاکید بر جذب FDI صادرات محور، ادغام سازمان های توسعه صادرات و تشویق سرمایه گذاری
- جذب Tariff-Jumping FDI

چین

- قائل بودن نقش کلیدی برای FDI در سیاست صنعتی چین جهت کسب فناوری و توسعه شتابان صادرات طی سه دهه اخیر
- جذب FDI به شیوه منتخب: گذر تدریجی از جذب کنترل شده و به دور از سرزمین اصلی، تا جذب به خاک اصلی با تاکید بر فناوری های مورد نیاز برای توسعه صادرات و ارتقاء توان رقابتی بنگاه های داخلی
- اعمال سیاست ها و مشوق های ترجیحی فقط برای FDI تا سالهای اخیر
- سیاستگذاری متمرکز و اجرای غیر متمرکز

مشوق ها در عمل: مثالی از شرایط جذب رنو به برزیل ۲۰۱۴

- علیرغم رقابت مکزیک و آرژانتین برای جذب، انتخاب برزیل توسط رنو به دلایل اندازه بازار، مشوق های مالیاتی ایالت های پارانا و ریو، و همچنین:
- تصمیم اخیر دولت برزیل (ژانویه ۲۰۱۴) برای افزایش ۳۰ درصدی تعرفه واردات خودرو کامل، و الزام ۶۵٪ تامین از داخل **علیرغم عضویت در WTO**. امروزه در چین و هند الزام به داخلی سازی ۹۰٪ است.
- طبق این برنامه (ادامه تا ۲۰۱۷) امکان واردات ۴۸۰۰ دستگاه بر اساس رژیم تعرفه ای جاری، بیش از آن مشمول نرخ جدید IPI به میزان ۵۵٪ (از ۲۵٪).

... ادامه، نکات در ارتباط با حضور رنو-نیسان در برزیل

تعهدات رنو:

- سرمایه گذاری ۸۳۳ میلیون دلاری در سایت کوریچیا و ۶۰ میلیون دلاری در کارخانه جدید تولید موتور در شهر Resente با ظرفیت ۲۰۰ هزار موتور
- ایجاد ۱۵۰۰ شغل مستقیم در کوریچیا و ۲۰۰ شغل مستقیم در تولید موتور
- توافق رنو-نیسان با دولت برزیل برای تولید خودروهای flex (قابلیت استفاده از هر ترکیبی از بنزین و اتانول)، برقی و هیبریدی از طریق کارخانه مشترک در برزیل
- توافق در جهت انجام امکان سنجی فنی در برزیل برای تولید خودرو برقی
- تعهد رنو مبنی بر اینکه اگر کارخانه را زودتر از ۲۰ سال ببندد ۵۱ میلیون دلار به دولت برزیل برگرداند.

... ادامه، نکات در ارتباط با حضور رنو-نیسان در برزیل

◀ تعهدات دولت برزیل در قبال رنو:

- اعمال تعرفه های دوگانه برای کلیه واردکنندگان و تولیدکنندگان خودرو
- واگذاری ۵۰ هکتار زمین به رنو با قیمت پایین و به اقساط طولانی مدت توسط دولت ایالت پارانا
- ارائه وام صد میلیون دلاری توسط دولت فدرال به رنو با دوره بازپرداخت ۱۰ ساله بدون سود یا حتی لحاظ تورم
- ارائه معافیت مالیاتی ۱۰ ساله برای فعالیت های هر دو

... ادامه، نکات در ارتباط با حضور رنو-نیسان در برزیل

◀ آموزه ها در جذب رنو-نیسان به برزیل

- چگونگی سیاستگذاری و طراحی بسته کیفی عرضه فرصت سرمایه گذاری با تاکید بر منتفع شدن از توان فناورانه، سازمانی و مدیریتی رنو و نه صرفاً نگاه تامین مالی یا درآمدزایی برای خصوصی سازی.
- رژیم تعرفه ای، تولیدکننده ای را که در برزیل تولید کند ترجیح می دهد و واردکنندگان را به سرمایه گذاری محلی ترغیب می کند.
- اعمال تعرفه نه به منظور حمایت صرف از صنایع ملی غیربهره ور، بلکه برای دستیابی به فناوری و توانایی های مدیریتی و سازمانی FDI
- انعطاف در مذاکره با FDI هدفگیری شده، مرتبط کردن تعهدات FDI به دستاوردهای آتی برای اقتصاد میزبان که به نوعی به عملکرد و خروجی بنگاه نیز مرتبط شده
- جذب مدیریت شده حتی در برزیل؛ چین داستان دیگری است: لیست ممنوعه، آزاد و دارای مشوق

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

جایگاه کشور در پتانسیل و عملکرد جذب سرمایه های خارجی

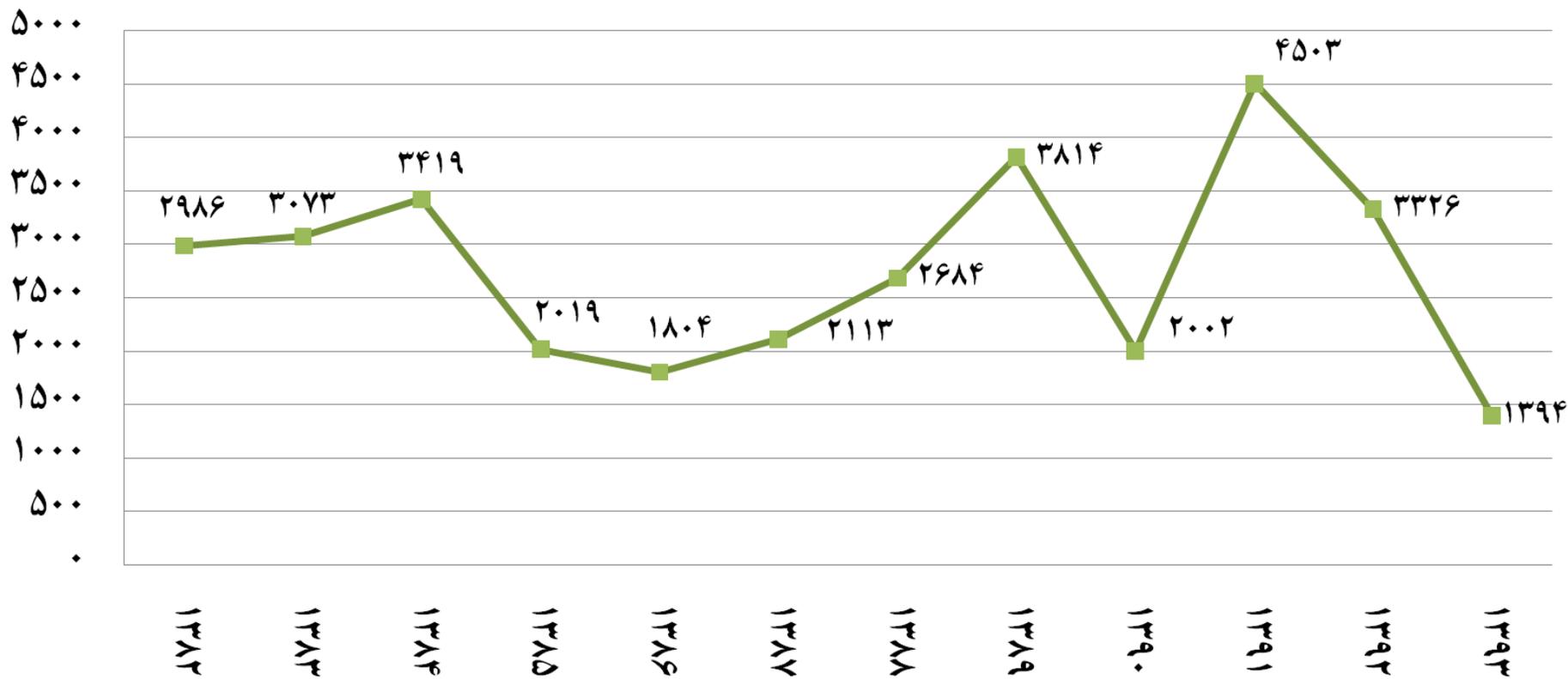
- **پتانسیل جذب FDI:** طی ۵ سال گذشته و میان ۱۴۱ کشور، رتبه بین ۵۱ و ۵۴ و بالاتر از هند، برزیل، و ترکیه (براساس محاسبات آنکتاد با استفاده از ۱۲ شاخص مختلف)
- **عملکرد کشور (سرمایه خارجی ورودی):** علیرغم رشد طی ۵ سال گذشته، رتبه ۱۱۰ میان ۱۴۱ کشور، در بهترین حالت سهم ۰/۳ درصدی از جریان سالیانه FDI جهانی

یکی از عمیق ترین شکاف ها بین پتانسیل و عملکرد بین کشورهای مختلف جهان: چالش شکاف ۶۰ تا ۷۰ رتبه ای

متوسط سالیانه جذب FDI در کشورهای آسیای غربی طی (۲۰۰۰-۲۰۱۴)

کشور	دامنه
عربستان سعودی (۳۶ میلیارد در سال ۲۰۰۹)، ترکیه	بالتر از ۱۰ میلیارد دلار
امارات متحده عربی	بین ۵ تا ۹/۹ میلیارد دلار
قطر، ایران، عمان، عراق، اردن و سوریه	بین ۱ تا ۴/۹ میلیارد دلار
بحرین، فلسطین، کویت و یمن	کمتر از ۱ میلیارد دلار

آمار سرمایه گذاری خارجی جذب شده (۱۳۸۲-۱۳۹۳) - ارقام میلیون دلار

برخی نکات کلیدی

- عملکرد نزولی از سال ۱۳۸۶ به بعد در بخش پوششی، در سال ۹۰ جذب FDI به این پروژه ها در حد ۳۰۰ میلیون دلار.
- در سال های اخیر ۷۵٪ از کل سرمایه وارده مربوط به قراردادهای حوزه انرژی، و ۲۵٪ به سایر بخش ها یعنی صنعت و خدمات جذب شده
- نقش کمرنگ صنعت و معدن در جذب سرمایه خارجی
- مجموع اشتغال در شرکتهای سرمایه پذیر ۲۹۰۰۰ نفر

ویژگی های کلیدی FDI در ایران (منتج از پرسشنامه ها)

- از FDI مرتبط با استراتژی های چهارگانه (به دنبال منابع، بازار، کارآیی، و دارائی استراتژیک) سرمایه گذاری خارجی در ایران عمدتاً به دنبال منابع طبیعی و پس از آن به دنبال بازار می باشد.
- فقدان سرمایه گذاری خارجی در قالب دو استراتژی دیگر یعنی جهت ارتقای کارآیی و تثبیت دارایی های استراتژیک در ایران
- انگیزه سرمایه گذاران به ترتیب اولویت (درغیاب غیرپوششی ها):

۱. بازار ایران   ۲. دسترسی به منابع

۳. بازار منطقه از طریق ایران   ۴. دسترسی به نیروی متخصص

۵. شرکای تجاری ایرانی

۶. حضور رقبا در بازار ایران

۷. استفاده از مشوق ها

پیش بینی های بانک جهانی

در ارتباط با FDI در ایران بعد از توافق هسته ای

- تخمین بانک جهانی: با رفع تحریم ها و رشد اقتصادی ۵/۵ درصدی در ۲۰۱۷، برآورد FDI بالغ بر ۳/۲ میلیارد دلار در ۲۰۱۷
- این رقم دو برابر حجم ورود FDI به کشور در ۲۰۱۵ اما یک سوم نقطه اوج آن در ۲۰۰۳ است.
- اضافه شدن سرمایه گذاران کشورهای آمریکا و برخی اعضای اتحادیه اروپا، به ویژه ایتالیا و نیز امارات متحده عربی به کشورهای هند، چین و روسیه (۳ سرمایه گذار برتر در دهه ۲۰۰۰ در ایران)
- بخش عمده ورود FDI به کشور به سمت بخش نفت و انرژی و پس از آن صنایع خودروسازی و دارویی در بخش تولید

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

عملکردهای نسبتاً موفق

در جستجوی بازار -
خدماتی

ایرانسل

در جستجوی بازار - صنعتی

رنو پارس

عملکردهای نسبتا موفق

- ارتقاء کیفیت/هزینه، و بهره وری خودروساز و تامین کنندگان داخلی، انتقال سیستم ها، الگوهای مدیریتی، استانداردها و ...
- تاثیر مثبت (هرچند محدود) بر بازار محصول
- بزرگترین سرمایه گذاری خارجی در صنعت

رنو

پارس

آثار

مثبت

- تعویق چندساله پروژه به دلیل دخالت مجلس
- تاخیر در داخلی سازی و توسعه زنجیره تامین
- شکل نگرفتن توانمندی های طراحی و قابلیت های مهندسی، عدم اشاعه مناسب استانداردهای فروش و خدمات پس از فروش به ویژه در صادرات
- عدم پایبندی به تعهدات صادراتی
- نیاوردن یا نیامدن تامین کنندگان بین المللی به ایران

رنو

پارس

کمبودها

عملکردهای نسبتاً موفق

- دسترسی به بازار بسیار گسترده
- ارتقاء بهره‌وری در صنعت مخابرات
- ایجاد رقابت و کاهش قیمت خدمات در صنعت
- ایجاد تنوع در محصولات

ایرانسل
دلایل و
آثار مثبت

- شکل‌نگرفتن شریک توانمند ایرانی قادر به ورود به بازارهای مخابراتی کشورهای مجاور
- عدم سرمایه‌گذاری روی زیرساخت‌ها، سیستم‌های نرم‌افزاری و R&D و تاکید بر انتقال سریع سود

ایرانسل
کمبودها

عملکردهای نسبتاً ناموفق

در جستجوی
بازار-زیرساخت

• آب شیرین
کن
WTD

در جستجوی
بازار- صنعتی

• سحر-
دنون

در جستجوی
منابع طبیعی

• یونیون
ریسورس

عملکردهای نسبتاً ناموفق

- بلا تکلیفی شرکت معدنکار استرالیایی از سال ۸۴ در روی مهدی آباد به دلیل ابهام قانونی درباره معادن بزرگ و تفسیر خاص از آن
- عدم ثبات در مدیریت سازمان توسعه ای مربوطه و تمایل به حضور در قالب رقیب
- شریک داخلی فاقد اهلیت، عدم انتقال توانمندی ها به داخل

یونیون

ریسورس

مشکلات

- مانع تراشی، نبود تمایل و انعطاف در سازمان توسعه ای جهت همکاری با بخش خصوصی و FDI

تشخیص

عملکردهای نسبتاً ناموفق

دنون -

سحر

مشکلات

- سرمایه گذاری مشترک تولیدی با غول لبنی اروپایی منجر به:
- خروج شریک ایرانی، عدم ارتقاء توان رقابتی شریک ایرانی.
- سرمایه گذاری محدود در تولید، گرایش به فعالیت بازرگانی.
- محدودماندن به ۳ محصول، گروه دنون بیش از ۳۰۰ محصول.
- نپرداختن به صادرات، انتقال نیافتن تکنولوژی و فقدان R&D.

- رویکرد "تولید محدود و اتکا به بازرگانی" در شرایط تحریم
- عدم توسعه زنجیره تامین: تهیه تنها ۳ قلم از ۷۵ قلم از داخل،
- قیمتگذاری انتقالی، مشکل شدن شرایط برای شریک داخلی
- تکرار واقعیات فوق در موارد دیگر: یونیلور، بعضاً نستله.

تشخیص

عملکردهای نسبتاً ناموفق

- JV برای انتقال تکنولوژی و توسعه زیرساخت مناطق جنوبی
- اهلیت نداشتن شریک داخلی، صرفاً تامین کننده مالی
- ورود دستگاه های اجرایی دولتی به عنوان رقیب، اقدام مدیران منطقه آزاد در فسخ قراردادها به دلیل تاخیر در تحویل پروژه، بدون توجه به لزوم انعطاف در شرایط تحریم

آب

شیرین

شستا

WTD

مشکلات

- شکل نگرفتن فرهنگ، ساز و کارها، و رویه های تشویق و جذب سرمایه گذاران خارجی در مناطق آزاد **علیرغم تاکید در ماموریت اولیه** و گرایش به واردات گسترده و توریسم

تشخیص

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

نتیجه گیری های کلیدی از تجربه FDI در ایران

- نتایج برآمده از پرسشنامه ها، کارگاه ها، و مطالعات موردی، که در سطوح مختلف ارائه می شود. (اشاره فقط به معدودی از نتایج):
  - در سطح کشور، ملی
  - در سطح دولت
  - در سطح وزارت صمت
  - در سطح بنگاه های سرمایه گذار خارجی
  - در سطح بنگاه های بخش خصوصی داخلی

منتخبی از نتایج در سطح کشور، ملی:

- عدم آمادگی برای جذب و همکاری با سرمایه خارجی در برخی از اقشار جامعه، حوزه هایی از بوروکراسی، بخشی از قوای مقننه و قضائیه، گروه هایی از افراد ذینفوذ مذهبی و سیاسی، و .... خصوصا در سطح استانها
- فضای سرمایه گذاری نامناسب، تصویر پر ریسک نزد محافل مالی کشورهای مختلف (ریسک سرمایه گذاری بالا)
- دخالت های متعدد به دلیل ابهام در تفسیر از قانون و بعضا مقررات متزاحم: در مجلس بر سر تفسیر ماده ۸۱ قانون اساسی (امکان ورود به هر قرارداد خارجی مثل رنو)، یا امروزه ورود به قیمت خوراک، عملکرد وزارت کار، اطلاعات، و سپاه و نیروی انتظامی ...

منتخبی از نتایج در سطح دولت:

- نامشخص بودن اولویت های بخشی و رشته ای برای جذب FDI و بالتبع تخصیصی عمل نکردن دستگاه مسئول
- آیا تامین مالی، تنها هدف از جذب FDI است؟ کم توجهی به اهداف مرسوم جذب در دنیا: توسعه صنایع نوین، انتقال تکنولوژی، صادرات، خصوصی سازی، انتقال توانمندی های سازمانی، حضور در زنجیره ارزش جهانی...
- فضای کسب و کار (هزینه بالای زمانی و مالی، اسب سفید؟ عمدتاً کسب و کار جدید و رسمی سازی بنگاه غیررسمی)
- خصوصی سازی، عدم دستیابی به هدف اصلی (ارتقاء بهره وری) بدون جلب مشارکت بخش خصوصی و FDI،
نتیجه: گستره وسیعی از واحدهای واگذار شده با بهره وری پایین

برخی نتایج مرتبط با سطح وزارت صمت:

- نداشتن سیاست های صنعتی و تجاری مدون و مورد وفاق، لذا مشخص نبودن اولویت های صنعتی، منتج به تصمیمات موردی. افق سرمایه گذاری؟ برنامه نداشتن برای سرمایه خارجی.
- پراکندگی بالا بین دستگاه های اجرایی، نبود فرایندهای ایجاد وفاق در تدوین سیاست ها، شکل نگرفتن هم افزایی در اجرا
- ضرورت قراردادهای بلندمدت و شفاف از حیث دسترسی، و قیمت مواد معدنی و سایر مواد اولیه (مثلا مواد پتروشیمی)
- طراحی سازوکار مناسب برای ترغیب سرمایه گذار خارجی که در پی "پرهیز از تعرفه هاست" (Tariff Jumping FDI)
- شناخت الزامات توسعه پیوندها با اقتصاد داخلی (برنامه هایی برای: ارتقای زنجیره تامین، توسعه VJها، همکاری فناورانه،...)

در سطح سرمایه گذاران خارجی

- ۱- نمونه هایی از تاثیر مثبت بر بهره وری بنگاه و بر صنعت مربوطه، ارتقاء کیفیت، نشان دادن الگوهای مدیریتی و توانمندی سازمانی، توان صادراتی، مدیریت منابع انسانی، و ....
- ۲- ترجیح تعدادی از سرمایه گذاران به حضور در بازار ایران از طریق ایجاد سرپل، تولید محدود و واردات برند مادر در شرایط جاری
- ۳- تاخیر طولانی در توسعه زنجیره تامین (هنکل، نستله، بعضا رنو ....)
- ۴- پیگیری استراتژی Regional Optimization و منفعل کردن دولت ها
- ۵- اهمیت منافع حاصل قیمت گذاری انتقالی (transfer pricing)
- ۶- عملکرد جزیره ای FDI بدنبال منابع: تمرکز در بالادست و تمایل کم برای ورود به پایین دست و تولید محصولات تکمیلی
- ۷- FDI در پی بازار: متمرکز بر تولید و تمایل محدود برای گسترش (Corporate Functions) و فعالیتهای با ارزش افزوده بالا:

دستاوردها و محدودیت های سرمایه گذاری خارجی در کشور

سرریزها

محدود، عمدتاً از کانال
"تقلید به واسطه مشاهده"
و "آموزش کارکنان
بنگاه های همکار"

کم فعال: سایر کانال های
مرسوم دنیا مثل پیوند با
تامین کنندگان، همکاری
فناورانه، جابجایی پرسنل

توانمندیها

مناسب در سطح
عملیات تولید

محدود در بهبود و
تطبيق فرایند تولید و
تکنولوژی محصول

در سطح بخش خصوصی داخلی

۱. حضور محدود بخش خصوصی توانمند در JV با شرکای چندملیتی، ضرورت آماده سازی آنها برای سرمایه گذاری مشترک با هدف بهبود توان رقابتی و حضور در بازارهای صادراتی
۲. کاهش سهام بخش خصوصی داخلی در مشارکتهای فعلی (یاداوطلبانه یا با افزایش سرمایه های شریک). نیازمند الگو و حمایت دولت برای همکاری موثر با FDI.
۳. در موارد متعدد، ضعف در مطالعات اولیه و FSها، و کمبودها در قراردادهای حقوقی: توجه ناکافی به مصالح طرف ایرانی.

طرحی گسترده، تاکید ارائه حاضر بر:

۱. سرمایه گذاری خارجی چیست، دارای چه ابعاد جهانی است، و به چه دلایلی انجام می شود؟

۲. برخی نتایج از تجارب کشورها در بهره برداری از FDI

۳. ایران دارای چه جایگاهی است و ابعاد FDI جاری چیست؟

۴. عملکردهای موفق و ناموفق کدامند و دلایل آنها کدامست؟

۵. نتیجه گیری از تجارب FDI در ایران؟ (۱/۲)

۶. رویکردهای سیاستگزاری برای جذب سرمایه گذاری خارجی کدامند و چه تحولاتی را تجربه کرده اند؟

۷. چه رویکردها، سیاست ها و اقداماتی برای ارتقاء عملکرد کشور توصیه می شود؟

تحول و تکمیل رویکردهای سیاستگزاری جذب FDI (آنکتاد)

گشایش

- رفع محدودیتها در ورود و سهم بازار، آزادسازی خصوصی و مقررا
- تاکید بر کمیت FDI
- فاقد اولویت
- صرفا تکیه به ساز و کار بازار

بازاریابی

- نشان دادن کشور بر رادار FDI
- بازاریابی فعال
- دفاتر مستقل خارجی
- BFS حرفه ای
- اولویت های بخشی

هدفگیری

- تعیین اولویت های رشته ای و فناوری
- بکارگیری FDI در نیل به اهداف ملی
- تکمیل زنجیره ارزش
- حمایت از ارتقاء توان رقابتی داخلی

جایگاه ایران در ماتریس توسعه-سیاستگذاری و جهت گیری عمومی

۴ کارآیی و بعضا دارایی استراتژیک	۳ FDI در پی بازار و بعضا کارآیی	۲ FDI در پی منابع و بعضا بازار	۱ FDI صرفا در پی منابع	مراحل توسعه رویکرد سیاستی
<p>حود</p> <p>ناحیه اول</p> <p>ناحیه دوم</p> <p>وضع مطلوب</p>				گشایش
				بازاریابی
				هدفگیری

ویژگی ها و راهبردها در نواحی سه گانه

ناحیه اول (گشایش، FDI منبع جو): وضعیت فعلی

- راهبردها: تکمیل گشایش، الزمات عملکردی، توسعه زنجیره ارزش

ناحیه دوم (بازاریابی، FDI بازار جو): دوران پساتحریم

- راهبردها: بازاریابی فعال، زوج یابی و تشویق سرمایه گذاری مشترک، الزمات عملکردی (صادرات، ارتقای محتوای داخل)

ناحیه سوم (هدفگیری، FDI کارایی جو): ریشه دوانی FDI

- راهبردها: هدفگیری رشته ها با ارزش افزوده بالا، ارزش افزایی در کارکردهای شرکتی، تشویق سرریز فناوری، توسعه صنایع با فناوری بالا

پیشران های اصلی جهت حرکت بردار به وضعیت وطلوب

الف) اقدامات در ناحیه اول

- تکمیل فاز گشایش به روی FDI
- بهبود فضای کسب و کار و فضای سرمایه گذاری کشور:
  - تفاوت های کلیدی میان سازوکارهای بهبود فضای سرمایه گذاری و ارتقای محیط کسب و کار
  - بهبود فضای سرمایه گذاری معطوف به سیاست های کاهش ریسک سرمایه گذاری از جمله سیاست های ارزی، انتقال پول و سرمایه و ....
  - بهبود فضای کسب و کار معطوف به کاهش هزینه های کسب و کار از جمله کاهش زمان و هزینه ارائه مجوزها، دسترسی روان تر و کم هزینه تر به منابع بانکی، ساز و کارهای گمرکی و ...

پیشران های اصلی جهت حرکت بردار به وضعیت وطلوب

الف) اقدامات در ناحیه اول

- مشارکت دادن FDI در خصوصی سازی های باقی مانده
- با تغییر رویکرد از درآمدزایی صرف، به تجدید ساختار بنگاه ها و ارتقاء توان رقابتی
- بهره بردن از FDI برای ارتقای توان رقابتی واحدهای واگذار شده به شبه دولتی ها.
- به جای سهمیه بندی، ارائه **تعهد بلندمدت تامین خوراک** (یا ماده معدنی، مواد اولیه داخلی، یا کالای پتروشیمی) **صرفاً در قبال عملکرد صادراتی**؛ ارائه تخفیف در خوراک یا مواد به نسبت سرمایه گذاری در پایین دست، ایجاد ارزش افزوده و صادرات

پیشران های اصلی جهت حرکت بردار به وضعیت وطلوب

(ب) اقدامات در ناحیه دوم

- اقداماتی جهت وجهه سازی، ارسال علائم مثبت به سرمایه گذاران خارجی و دمیدن روحیه جدید در سازمان های ذیربط:

۱. ایجاد یک کمیته اجرایی موقت ششماهه زیر نظر معاون اول یا معاون اجرایی رئیس جمهور برای نهایی کردن تصمیمات در مورد سرمایه گذاری های خارجی معضل دار (نوشاب، نساجی مازندران، آب شیرین کن WTD، ACL، و ...)

۲. فراخوان به بانک های خصوصی برای مذاکره جهت ایجاد JV با یک بانک بین المللی برای حضور در ایران، و انتخاب بهترین پیشنهاد یا پیشنهادها

۳. انجام مذاکرات فشرده به ویژه با نهادهای مرتبط با رتبه بندی ریسک سرمایه گذاری در اروپا برای زمینه سازی لازم برای ارتقا معنادار رتبه کشور به قبل از دوران دولت نهم در گزارش ها

پیشران های اصلی جهت حرکت بردار به وضعیت وطلوب

(ب) اقدامات در ناحیه دوم

- راهبرد بازار در قبال: JV همراه با محصول جدید، شروع با حداقلی از داخلی سازی (۶۵٪)، و از صادرات، و سپس ارائه مشوق برای انتقال تکنولوژی، توسعه صادرات، طراحی و R&D
- شناسایی و اعلام اولویت های سرمایه گذاری خارجی و نحوه مطلوب جذب و همکاری با آنها (سازمان سرمایه گذاری در انتظار اعلام اولویت های صمت و دیگر دستگاه ها).
- ایجاد یک اداره کل یا دفتر برای تعیین ضوابط، تدوین الگوهای JV، هماهنگ کردن مقررات جهت تبدیل تجارت به سرمایه گذاری، و نظارت تخصصی بر تعهدات FDI در زمینه داخلی سازی یا ارزش افزوده ....
- تدوین برنامه های مشخص برای ایجاد هاله حول چندملیتی هایی که حضور پیدا می کنند با هدف توانمند سازی بنگاه های داخلی

پیشران های اصلی جهت حرکت بردار به وضعیت وطلوب

ب) اقدامات در ناحیه سوم

- بکار بردن دیپلماسی فناوری فعالانه در صنایع منتخب با ارزش افزوده بالا (از جمله شیمیایی، بیوفارما، نرم افزار و ..) برای جذب شرکت های بین المللی در این حوزه ها با ارائه حداکثر مشوق ها و بدون الزامات عملکردی
- ارائه مشوق های حداکثری با برای همکاری فناوری شرکت های های تک بین المللی با تامین کنندگان داخلی و شرکت های دانش بنیان منتخب
- تشویق خرید لیسانس و پتنت توسط شرکت های داخلی در کنار خرید تجهیزات سخت افزاری

♣ انواع مشوق ها:

- مشوق های مقرراتی (مرتبط با قوانین سرمایه گذاری خارجی): از جمله تسهیل ورود، فراهم نمودن الزامات محیطی
- مشوق های مالی: دسترسی به تسهیلات، وام ها و اعتبارات، تامین کل یا بخشی از زیرساخت ها، آموزش نیروی کار...
- مشوق های مالیاتی: کاهش نرخ مالیات بنگاه از جمله کاهش نرخ مالیات بر درآمد، معافیت ها، امتیازات مالیاتی مرتبط با مناطق خاص
- مشوق های گمرکی: واردات تجهیزات، صادرات
- مشوق های غیرمالیاتی: مراقبت پس از سرمایه گذاری

انتخاب متغیرهای مناسب جهت طراحی بسته های تشویقی

معیارهای انتخاب متغیرها

- تناسب با اهداف جذب FDI در اسناد بالادستی
- تناسب با موقعیت و جانمایی ایران در چارچوب توسعه - سیاستگذاری
- در جهت برطرف سازی محدودیت های گذار
- امکان پذیری حقوقی و قانونی
- پیشینه در چارچوب حقوقی و قانونی
- تمایل سرمایه گذار خارجی به این مشوق

متغیرهای احصا شده

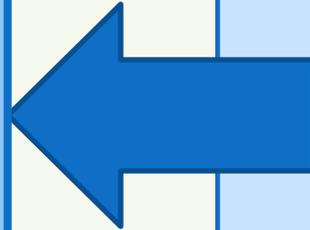
- مقیاس سرمایه گذاری
- رشته فعالیت
- توسعه منطقه ای
- عملکرد در ایجاد اشتغال
- عملکرد صادراتی
- توسعه زنجیره ارزش
- سرمایه گذاری های مجدد
- تحقیق و توسعه
- آورده سرمایه گذار خارجی
- مشارکت در ترکیب سهام
- مبدا سرمایه گذاری
- سرمایه گذاری مشترک
- ادغام و اکتساب
- دوستدار محیط زیست

متغیرهای انتخابی و بسته های تشویقی

بسته های تشویقی

- (۱) بسته سرمایه گذاری
استراتژیک،
- (۲) بسته سرمایه گذاری
مجدد،
- (۳) بسته سرمایه گذاری
مشترک،
- (۴) بسته توسعه زنجیره
ارزش
- (۵) بسته تبدیل تجارت به
سرمایه گذاری

- رشته فعالیت
- توسعه منطقه ای
- توسعه زنجیره ارزش
- سرمایه گذاری مجدد
- سرمایه گذاری مشترک

مثال: بسته سرمایه گذاری استراتژیک

- هدفگیری رشته های خاص برای حداکثر نمودن کارایی و اثربخشی سرمایه گذاری خارجی
- حوزه های مورد تاکید بر اساس مطالعات تطبیقی: **مزیت نسبی، فناوری پیشرفته، مرتبط با امنیت اقتصادی و ملی**

نوع مشوق	ویژگی های بسته تشویقی
مالی	اعطاء وام تا سقف ۳۰٪ با بهره پایین از محل صندوق توسعه ملی (یا صندوق نوآوری) برای سرمایه گذاری در صنایع تکنولوژی بالا و دانش بنیان
مالیاتی	معافیت مالیاتی ۱۰۰٪ برای مدت ۵ سال برای سرمایه گذاری در بخش پایین دست صنایع منبع محور معافیت مالیاتی ۱۰۰٪ برای مدت ۵ سال برای سرمایه گذاری در ساخت تجهیزات و ماشین آلات و خدمات بالادستی صنایع منبع محور معافیت مالیاتی ۱۰۰٪ برای مدت ۵ سال برای سرمایه گذاری در صنایع تکنولوژی بالا Hi Tech
گمرکی	معافیت گمرکی ورود تجهیزات و تکنولوژی پیشرفته برای سرمایه گذاری در صنایع تکنولوژی بالا و دانش بنیان معافیت گمرکی ورود تکنولوژی های پیشرفته در جهت بهبود بهره وری در صنایع منبع محور

مثال : بسته تبدیل تجارت به سرمایه گذاری

- مجموعه ای از سیاست های تعرفه ای و تشویقی بسته به صنعت موردنظر برای ترغیب شرکت های بزرگ جهانی که سال هاست در ایران فعالیت تجاری دارند به سرمایه گذاری در کشور.
- شناسایی آستانه آنچه مک کنزی به نام "سرمایه گذاری برای پرهیز از تعرفه" (tariff jumping FDI) عنوان می کند، طراحی تعرفه ها برای شروع فعالیت این بنگاه ها در قالب مونتاژ به جای واردات محصول
- تعرفه پایین تر برای ورود قطعات نسبت به واردات محصول
- مرحله بعدی، ارائه مشوق هایی برای عمق بخشیدن به داخلی سازی و توسعه زنجیره تامین
- ارائه مشوق برای انتقال تکنولوژی، صادرات، و انجام R&D.

ضرورت برگزاری کارگاه ها و اخذ نظرات سازمان های
ذیربط مانند سازمان سرمایه گذاری و کمک های
اقتصادی و فنی ایران، سازمان امور مالیاتی، گمرک،
صندوق توسعه ملی، صندوق نوآوری و شکوفایی، معاونت
علمی و فناوری ریاست جمهوری، پارک ها و شهرک
های صنعتی - فناوری و دیگر ارگان های ذیربط جهت
چکش کاری بسته های پیشنهادی